

JOSEP SANTESMASES I OLLÉ. Centre d'Estudis del Gaià

LES PRIMERES MOBILITZACIONS PAGESES: L'IMPACTE DEMOCRÀTIC AL CAMP

La Unió de Pagesos de Catalunya es va constituir el dia 3 de novembre de 1974 a la casa de colònies de Penyaforat a Pontons (Alt Penedès), en plena clandestinitat, un any abans de la mort de Franco. Aquest lloc s'havia fet servir ja per a altres reunions clandestines. Amb gent del Penedès es va muntar un servei de vigilància extern amb *walkie-talkie* per avisar en cas de presència de la Guàrdia Civil, com així va ocórrer: una parella que pujava fent la ronda a peu. Fèlix Sogas i Mascaró, que va fer de secretari a l'assemblea constituent, ens explicava l'any 2002 com anteriorment s'havien fet diverses reunions –alguna a Vilafranca del Penedès– per definir les línies del sindicat i per redactar la proposta de manifest fundacional. També recordava uns quants noms considerats després de descartar des del primer moment el d'Unió de Rabassaires: Unió Sindical Pagesa, Unió de Treballadors del Camp, Unió del Camp Català o Consell Nacional Camperol, fins que sorgí la denominació Unió de Pagesos. A Pontons d'alguna manera hi confluien experièn-

Assemblea a Valls durant la primera tractorada. Març de 1977.

Foto: Arxiu Santesmasas-Rabadà

cies anteriors com les Comissions Pageses o Camperoles (vinculades al PSUC i als socialistes), els Comitès Populars de Pagesos de les Garrigues, dirigents de pobles amb càrrecs de responsabilitat a les cooperatives, tècnics sorgits de l'Escola de Pèrits Agrícoles, persones procedents de la Joventut d'Acció Rural Catòlica, i gent vinculada a diversos partits o independent.

El manifest fundacional denunciava la situació del camp català, la fugida de la joventut cap al sector industrial i l'espoli econòmic que el règim procurava a favor dels grans monopolis «que acaparen la transformació i la comercialització dels productes del camp». Els objectius bàsics que es plantejaven amb la creació del sindicat eren: «La defensa actual dels nostres interessos econòmics i socials i la creació de quadres que assegurin la continuïtat del moviment pagès». Exposaven que per fer presents les seves reivindicacions utilitzarien organismes oficials i altres institucions legals com ara les Hermandades de Labradores y Ganaderos, les cooperatives o les comunitats de regants.

De la constitució a la visualització pública i massiva al carrer de la Unió de Pagesos hauria de passar un any llarg, amb la mort del dictador inclosa. El juliol de 1975 apareixia el primer número de *La Terra* com a portaveu d'una pagesia que volia sortir del pou del franquisme. Aquell període va ser per molts dels quadres dirigents un temps de fer molts quilometres anant a predicar obertament la UP pels pobles de Catalunya, creant consciència i militància. Feina de proselitisme feta havent plegat de treballar al tros, i amb els costos dels desplaçaments a càrrec seu.

L'any 1976 la presència reivindicativa al carrer començava a ser possible. I va ser mitjançant allò que es deia al manifest fundacional d'utilitzar els organismes oficials que es van dur a terme les manifestacions a Tarragona i a Lleida l'11 i el 25 de maig, respectivament, amb la presència de 10.000 i 20.000 pagesos. Van ser manifestacions convocades per les Cámaras Sindicales Oficiales Agrarias (COSA) provincials, en gran manera per contrarestar la puixança de la Unió de Pagesos, que acabaren precisament amb un efecte contrari: donant força a la UP, que tombà el propòsit inicial. Com deia Andreu Mayayo, amb pancartes anunciant «Prou sindicats verticals» i amb crits a favor de la UP es cantaren les absoltes del sindicalisme vertical. Joan Casamitjana, de Barberà de la Conca, ens explicava com s'havien plantejat si fer boicot a la manifestació o participar-hi per apropiarse'n, i com la voluntat des de la COSA era complir amb el compromís sense buscar una participació massiva dels pagesos. Es va optar per participar-hi i als representants del sindicat vertical els va sortir tot al revés. La manifestació de Tarragona, com relata Mayayo, va acabar amb una certa tensió quan en arribar al Govern Civil un dels guàrdies civils, «visi-

1
2
5
8
11
12
14
16

temes-2)

Tractors concentrats a Valls durant la primera vaga. Març de 1977.
Foto: Arxiu Santesmases-Rabadà

blement nerviós, intentà frenar l'avanç de la marxa amenaçant amb el fusell automàtic: Aleshores, el Ramon Trilles, el "valent" de l'Aleixar, alt com un Sant Pau, passà al capdavant, es deixà caure de genollons i, tot descordant-se la usual camisa vermella, l'escribàssà: mateu-me d'un tret, ja és l'únic que us resta per fer». Moments de tensió també pels guàrdies, quan veieren que s'apilaven les moltes pancartes de la manifestació amb l'ànim de calar-hi foc. A Tarragona i Lleida molts pagesos de molts i diversos pobles s'estrenaren en la reivindicació pública al carrer. L'any 1976 podem dir que clou amb el primer congrés de la UP, celebrat a l'Espluga de Francolí amb més 2.000 pagesos i sota un lema que farà fortuna: «Volem viure de la terra». El debat democràtic sindical obert es posava en marxa, i augurava uns anys de gran moviment.

L'any següent, el 1977, fou sens dubte un dels més expressius als carrers o a les carreteres d'un període que Andreu Peix qualificà com «els anys mítics». El record del seguiment fotogràfic que en férem al Camp de Tarragona és inesborrable i, des de la perspectiva del món rural, indissociable de la recuperació democràtica. Es va encetar l'any amb diverses convocatòries territorials de jornades reivindicatives demanant preus de garantia per als productes agraris, els fruits secs, l'ordi i el blat, el panís i l'oli: a Balaguer, Cervera, Linyola, la Granadella... A l'auditori del Camp de Mart de Tarragona, el dia 20 de febrer s'hi concentraren uns 6.000 pagesos procedents del territori comprès entre el Penedès i el Montsià, convocats per reivindicar preus «dignes i remuneradors». Preus de garantia que des de la recentment constituïda coordinadora de les unions sindicals agràries de l'Estat (COAG) s'havien fet arribar al Ministeri d'Agricultura.

Va ser aquell mateix dia que es va iniciar a la Rioja la que seria la primera tractorada o vaga de tractors d'abast estatal. La Unión de Agricultores y Ganaderos de la Rioja va posar els tractors a la carretera a causa de la prohibició governativa de la seva assemblea. A Catalunya, però, no es començaria a sortir fins el diumenge 27 de febrer. Aquell dia, a l'Urgell ja van posar 200 tractors a la carretera, a l'altura de Sidamon. El dilluns sortiren a la Conca de Barberà, el dimarts s'hi afegiren els pagesos de la Segarra, la Noguera, el Tarragonès, l'Alt Camp i el Montsià, i el dimecres la resta de comarques. Ignasi Aldomà va afirmar que: «La primera tractorada és com la resurrecció de la pagesia catalana emmudida durant el període franquista. [...] La primera tractorada o primera vaga, amb tota la reactivació social que la seguí, se m'escau encara avui com la manifestació contemporània més significativa del camp català». No tots els pagesos sortiren de cop al mateix dia. Generalment fou un degoteig o un increment diari. A l'Alt Camp, a Valls, el primer dia se n'hi posaren 200, el segon 400, el tercer 550 i el quart uns 650, per acabar el darrer dia amb 710 tractors. De molts pobles cada dia al matí sortia un grup de tractors que s'afegien a la concentració. L'increment diari fou com una mena de baròmetre del convenciment, com un pas endavant per creuar una línia que separava l'anar fent de sempre, a mercè de les disposicions oficials, d'una actitud de participació, d'unió en la reivindicació, de capacitat d'exigir, de somiar i de creure en el futur. Diàriament se celebraven assemblees obertes a peu dels tractors, on es debatia sobre els objectius de la vaga i s'anava informant de les negociacions i de l'evolució de les concentracions en altres comarques i territoris. Bona

Manifestació de pagesos baixant per la Rambla de Tarragona. 26 d'agost de 1977. Foto: Arxiu Santesmases-Rabadà

part de la societat de les comarques es va fer seva la vaga de tractors, fossin o no fossin pagesos, i les mostres d'adhesió abundaren. A Valls, per exemple, es recaptaren 35.000 pessetes d'aportacions voluntàries fetes pels treballadors de les indústries, algunes cooperatives hi portaren vi o cervesa, un metge els portà cartons de tabac, i es van rebre queviures per als pagesos que es quedaven de nit fent guàrdia. Els alumnes de l'Institut o de les escoles, després de plegar, passaven a veure l'ambient, uns perquè hi tenien els pares i d'altres per viure la novetat. A Catalunya sortiren més de 18.000 tractors i a tot l'Estat uns 112.000. Finalitzada la vaga, quan en pobles de l'Alt Camp com ara el Pla de Santa Maria, Cabra del Camp o Vila-rodona els pagesos amb els tractors foren rebuts a repic de campanes, alguna cosa important havia canviat. El procés d'interiorització i de convenciment democràtic havia arribat a molts pobles de la mà de la Unió de Pagesos.

A Tarragona, el 26 d'agost de 1977 hi va haver una altra gran concentració de pagesos que ha quedat guardada en el record dels participants. Primer amb un míting al Camp de Mart, ple a vessar, amb parlaments de Josep Rull, Joan Asens, Carles Andreu, Agustí Farré, Jacint Nubiola, Josep M. Gasol i Pere Parera, i després amb una manifestació que va omplir la Rambla fins arribar a Govern Civil, cridant visques a la Unió de Pagesos o eslògans com «Pagès unit, mai més serà oprimat», «preus justos al camp, preus justos a la ciutat» o «fora monopolis». La concentració volia ser un acte de suport a les negociacions davant de l'administració per aconseguir uns preus de garantia justos.

Tancarem els apunts sobre aquest període inicial de les mobilitzacions pageses a Catalunya, amb remarca a les comarques tarragonines, esmentant la segona vaga de tractors convocada a primers de març de 1978, quan sortiren a les carreteres catalanes 16.789 tractors. A la resta de l'Estat la resposta fou molt menys important: només uns 30.000 tractors. Aquí hi ballà l'actitud diferenciada que va tenir la Unió

de Pagesos amb relació a les eleccions a les Cámaras Agrarias convocades pel govern Suárez i fetes a calc del sindicalisme vertical. La UP decidí fer boicot a les eleccions, mentre que la resta de les unions de l'Estat hi participaren. A algunes comarques com ara la Conca de Barberà, el Baix

Míting al Camp de Mart de Tarragona a l'hora de cantar "els Segadors". 26 d'agost de 1977. Foto: Arxiu Santesmases-Rabadà

Penedès, el Tarragonès i el Montsià es trencà l'acord nacional i hi van participar membres d'UP. Aquests acords i trencaments comportaren ferides internes a la UP que fa deu anys, en les entrevistes realitzades a dirigents de l'època, encara afloraven amb força. Alguns d'ells consideraven un error la decisió del boicot.

De les moltes imatges que podem guardar d'aquest període, en retindríem una: el Camp de Mart de Tarragona, amb tota la pagesia dreta, cantant amb un respecte absolut *Els Segadors*, l'himne nacional que probablement havien après feia ben poc. La imatge ens parla del molt que, pagesos i no pagesos, vam guanyar i del molt que amb els anys no hem sabut preservar. ■

Bibliografia consultada

- I. ALDOMÀ BUIXADÉ, *La vaga dels tractors. Conflictes pagesos a l'Urgell. 1977-78*, Lleida: Editorial Virgili & Pagès, S.A., 1986.
 L. BENELBAS; X. GARCIA; J. TUDELA, *Unió de Pagesos. El sindicat del camp*, Barcelona: 7 x 7 Edicions, 1977.
 A. MAYAYO, *De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya. 1893-1994*, Catarroja-Barcelona: Editorial Afers, 1995.

- A. PEIX, *25 anys de la Unió de Pagesos (1971-1999)*, Lleida: Pagès Editors, 1999.
 J. SANTESMASES OLLÉ (ed.), *Volem viure de la terra! Els pagesos en lluita. 1976-1979*, Centre d'Estudis del Gaià, 2002.
 J. M. FUSTER; J. RIUS, *Volem viure de la terra! Els pagesos en lluita. 1976-1979*, Centre d'Estudis del Gaià, 2002. (Vídeo amb imatges de manifestacions a Tarragona els dies 11 de maig de 1976 i 26 d'agost de 1977 i de la primera tractorada al Baix Penedès i el Tarragonès.)

1

2

5

8

11

12

14

16